

Trump i Cisjordània. El dilema d'Israel

per Adrià Fortet

El 29 de juliol de 2012, Mitt Romney va ésser rebut pel primer ministre Benjamin Netanyahu a Jerusalem. La conversa va representar el colofó d'una visita en què el candidat republicà a la Casa Blanca va recaptar més d'un milió de dòlars i va gaudir del caliu del govern i de la població israelians. Tot i que no va haver-hi un suport electoral explícit, tothom va interpretar-ho, dins i fora d'Israel, com un impuls deliberat del primer ministre a la carrera electoral del seu vell company de feina a Boston Consulting Group.

El 3 de març de 2015, Benjamin Netanyahu va adreçar-se a les dues cambres del Congrés nord-americà, amb majoria republicana, amb un missatge clar d'oposició a l'acord nuclear iranià al qual havien arribat els cinc membres del Consell Permanent de les Nacions Unides i Alemanya. Aquesta vegada no hi havia ambigüitat possible: el cap de govern israelià feia el viatge de manera coordinada amb els caps de la majoria de la Cambra i del Senat, amb l'objectiu d'enfrontar-se a la política exterior conduïda per l'administració demòcrata.

L'aliança entre el Likud i els republicans americans s'ha anat fent cada vegada més evident en els vuit anys de presidència d'Obama. Netanyahu, que mai no s'ha entès amb el 44è president dels Estats Units, ha lamentat moltes vegades en privat que, en els gairebé onze anys en què ha exercit la primera magistratura israeliana, mai no ha pogut treballar amb una administració republicana amb la qual compartiria, de manera natural, valors i conviccions sobre l'orientació que requereix la política exterior i, més en particular, sobre el món àrab.

El 8 de novembre de l'any passat aquesta vella aspiració va fer-se realitat quan, davant la sorpresa de gairebé tothom, Donald Trump va convertir-se en president electe dels Estats Units. De manera

inesperada, els republicans tornaven a la Casa Blanca després d'un parèntesi de vuit anys, i ho feien amb el compromís de desplaçar l'ambaixada de Tel Aviv a Jerusalem, de no oposar-se a la construcció d'assentaments a Cisjordània i de replantejar la solució de dos estats en cas que Israel, «aliat natural» a la regió, així ho desitgi.

En aquest article no entraré en les particularitats que separen Trump de l'ortodòxia republicana, ni en les especulacions sobre el grau de compliment de les seves promeses, ni en la possibilitat que aquest suport pugui veure's entelat per altres consideracions estratègiques, notablement amb Rússia. Pressuposo —*that's a big if*, dirien els anglesos— que l'administració republicana que ha assumit fa poc menys d'un mes el comandament de la primera potència mundial respectarà els compromisos assolits i esdevindrà, en paraules de Marc Zell, representant dels militants republicans que viuen a l'estranger, «la més proisraeliana de tota una generació».

Si les coses avancen d'aquesta manera, quedarà demostrat que hi havia motius per a l'entusiasme a penes dissimulat que molts dirigents israelians van exhibir després d'aquell dimarts de novembre. Però també implicarà que Israel es veurà en la tessitura de clarificar la seva política territorial i aspiracions de futur, situació que no ha afrontat des de fa molt anys i que pot tenir conseqüències transcendents en l'avenir de la regió.

Permeteu-me una dissertació històrica per contextualitzar aquesta afirmació. Després de la Guerra dels Sis Dies de 1967, en la qual Israel va quadruplicar la seva extensió territorial, va obrir-se una fractura ideològica entre la socialdemocràcia sionista que governava i la dreta revisionista que era principal força d'oposició. Els primers entenien que els territoris ocupats, amb l'excepció de Jerusalem, podien ésser retornats, amb la condició d'arribar a un acord de pau i un reconeixement que evités que la seguretat de l'estat jueu tornés a estar permanentment amenaçada, com havia passat en els dinou anys anteriors¹. Els segons subscriuïen aquesta narrativa pel que feia als territoris capturats a Egipte i a Síria, però no per als que formaven part del mandat de Palestina delimitat per la Societat de Nacions l'abril de 1920, és a dir, el que coneixem popularment com Gaza i Cisjordània.

El revisionisme reconeixia el dret dels habitants àrabs a continuar vivint als territoris palestins, i fins i tot estava disposat a acceptar que adquirissin la nacionalitat israeliana si hi havia el compromís de reconèixer l'Estat i de servir a l'exèrcit. Però negava rotundament que aquella gent tingués drets nacionals i pogués constituir un Estat. Si els «àrabs d'Eretz Yisrael» —com solia anomenar els palestins Menachem Begin— volien un estat, aleshores haurien d'anar-lo a buscar a Jordània, a Egipte, a Síria o a qualsevol altre país àrab.

Mentre els perdedors de la guerra van mantenir-se enrocats en la triple negació de Khartoum aquesta diferència ideològica no tenia gaire importància, perquè els territoris tan sols podien ésser retornats per mitjà d'una negociació que no era volguda per cap autoritat àrab i que, per tant, no era factible. L'entesa entre la dreta i l'esquerra dins d'Israel, fins i tot en forma de governs d'unitat nacional, no generava cap inconvenient, i aquest paradigma va continuar essent cert quan Israel va signar la pau amb Egipte a Camp David, ja que, fora de quatre fanàtics, el revisionisme no havia

¹ No tothom al govern laborista pensava així, fet que explica l'aproximació entre vells dirigents de l'esquerra *mainstream* com David Ben Gurion i Moshe Dayan cap al Likud, al final de les seves vides. També s'ha d'entendre en aquesta línia el Pla Allon que va definir la construcció dels primers assentaments, abans de la primera victòria electoral del Likud el 1977. De totes maneres, seria després d'aquest any que els colons adquiririen un rol significatiu en la societat israeliana, paral·lelament amb l'auge del moviment nacionalreligiós, vist per Begin com un aliat natural.

tingut mai problemes per acceptar que el Sinaí no formava part de la terra d'Israel. El mateix pot dir-se de la pau amb Jordània (1994) i de la retirada del sud del Líban (2000), moviments impulsats per l'esquerra que van ésser immediatament acceptats pel Likud, que aleshores es trobava a l'oposició.

El procés d'Oslo era una cosa ben diferent, perquè posava en dubte la pertinença de Gaza i Cisjordània a Israel. El Likud s'hi va oposar amb el suport de tota la dreta, i el país va experimentar una fractura i una profunda polarització que van culminar amb l'assassinat de Yitzhak Rabin, el novembre de 1995, a la sortida d'una contramanifestació que pretenia demostrar el suport socials a les esquerres després que els revisionistes congreguessin gairebé un milió de persones en una marxa contrària al procés de pau a Jerusalem.

Va ésser en aquest context que Netanyahu va guanyar les eleccions de 1996, quan l'autonomia palestina ja s'havia posat en marxa i s'havia signat un acord amb Jordània que estava condicionat als progressos del procés de pau. L'administració Clinton també hi estava compromesa i Netanyahu tenia una majoria fràgil que li exigia pactar amb partits favorables a continuar per aquest camí. Tota aquesta suma d'elements van dur el nou primer ministre a modificar subtilment les seves posicions. El Likud que ell encapçalava continuava oposant-se a un estat palestí, però l'argument que feia servir no era l'irredemptista, sinó el de la seguretat: la PLO era una organització terrorista, ningú no podia confiar-hi, i encara menys lliurar-li una part del territori.

El nou paradigma no va convèncer ni els sectors més moderats ni els més extremistes del gabinet, de manera que el govern va acabar col·lapsant i l'esquerra va tornar al poder amb una sòlida majoria. El Likud no va abandonar, però, el canvi en les seves posicions, un canvi que malgrat que no tingués conseqüències pràctiques a curt termini, el lector advertirà que a la llarga reconciliava les posicions de la dreta israeliana amb les de l'esquerra —a canvi de pau, poden tornar-se territoris—, si s'exceptuen qüestions relativament menors com l'estatus final de Jerusalem.

Ariel Sharon va posar a prova la solidesa d'aquest canvi entre els militants revisionistes i els seus aliats naturals, que incloïen els nacionalreligiosos i, cada vegada més, la immigració russa vinguda a Israel després del col·lapse de la Unió Soviètica. Decidit a definir unilateralment les fronteres del país, Sharon va retirar-se de Gaza el 2005 i va plantejar una partició de Cisjordània que tingués l'aval dels Estats Units, apel·lant a les preocupacions bàsiques esgrimides per l'esquerra des de feia dues dècades, com la necessitat de preservar la majoria demogràfica jueva arreu del territori. Finalment, el Likud va partir-se per la meitat i Sharon va escindir-se amb 14 diputats i nombrosos quadres per establir una nova plataforma. Els que van oposar-se a la retirada, encapçalats novament per Netanyahu, van recuperar el control del partit, però convé recordar una dada: l'oposició es va vincular al problema de la seguretat, no a l'irredemptisme, i des de llavors, malgrat les tres guerres contra Hamas que hi ha hagut, la sortida de Gaza s'ha entès dins del Likud com un *fait accompli*.

Deixeu-me que faci una referència històrica més abans de tornar al present. 14 de juny de 2009. Feia sis mesos que Barack Obama havia assumit la presidència dels Estats Units, i a penes una setmana que havia fet una gira pels països àrabs, en la qual havia citat públicament passatges del «sagrat Alcorà», havia advocat per un canvi en les relacions amb el món musulmà i havia evitat de visitar Israel. Aquell dia, Benjamin Netanyahu, que havia recuperat la primera magistratura tres mesos abans, va culminar el gir ideològic que ja havia anticipat als anys noranta: va reconèixer el dret dels palestins al seu propi Estat, però condicionat al fet que es donessin les condicions de

seguretat i de pau requerides per Israel. Quelcom que no passava llavors, ni passa avui, ni passarà en un futur previsible. Els dos estats com a objectiu ideal, l'*status quo* com a remei provisional amb solució de continuïtat. Molta gent al Likud no va subscriure-ho, però ningú no va discutir-li-ho. Per als qui no podien arribar-hi amb la ideologia, sempre els quedava el pragmatisme: Israel afrontava una administració nord-americana hostil i havia d'adaptar-s'hi.

Ara sí, tornem al principi, i enllacem el contingut d'aquesta aproximació històrica amb la darrera afirmació que hem fet abans de començar-la: Israel es veurà en la tessitura de clarificar la seva política territorial i les seves aspiracions de futur, situació que no ha afrontat des de fa molt anys i que pot tenir conseqüències transcendentals en l'avenir de la regió.

L'actual govern de Netanyahu es fonamenta en la suma de sis partits diferents, que li permeten disposar d'una majoria de 66 diputats en un atomitjat parlament de 120 membres. Difícilment podrà establir-se alguna combinació diferent perquè les úniques dues forces que podrien afegir-se al govern no hi estan interessades, l'una perquè des de l'oposició està aconseguint grans beneficis electorals (el Yesh Atid de l'exministre de Finances Lapid) i l'altra, el Partit Laborista, perquè es troba sumit en una crisi profunda i no podria emprendre una maniobra com aquesta sense escindir-se en diverses parts.

Examinem, doncs, els partits que configuren la coalició. D'una banda, hi ha els partits ultraortodoxos, que sumen 13 diputats i que compartiran qualsevol línia política dictada pel primer ministre mentre es respectin les demandes que van plantejar per sumar-se a la coalició: finançament per a les seves escoles i exempció del servei militar als estudiants de les *yeshivas*. Després hi ha els 10 diputats del Kulanu del ministre de Finances Kahlon, un exmembre del Likud que va escindir-se el 2014 per reivindicar una política econòmica més beneficiosa per a les classes populars; els 8 diputats nacionalreligiosos, encapçalats pel ministre d'Educació Bennett; els 6 diputats «russos», encapçalats pel ministre de Defensa Liberman i, per descomptat, els 30 diputats del Likud de Netanyahu, pal de paller del revisionisme.

Deixant de banda els ultraortodoxos, tots els dirigents de les altres faccions tenen una cosa en comú: han estat militants del Likud, han col·laborat amb Netanyahu i van oposar-se a la retirada de Gaza el 2005 i, per tant, a la confluència del plantejament territorial revisionista amb les posicions de l'esquerra que preconitzava el sector de Sharon. Dins de la coalició hi ha una majoria clara a favor d'annexar-se algunes àrees de Cisjordània i no és gaire agosarat d'afirmar que una part important dels diputats aposta per una tornada al plantejament irredemptista, a una solució d'un sol estat que «rectifiqui el rumb i corregeixi l'aberració» del procés d'Oslo. Aquest sector compta amb el suport del *Jerusalem Post* i aplaudeix l'esquema formulat fa un parell d'anys per la veterana periodista Caroline Glick al seu *One-State Plan for Peace in the Middle East*, obra que va ésser qualificada de «apassionant, ben escrita i ben documentada» per Mike Pence, llavors governador d'Indiana i avui vicepresident dels Estats Units.

Netanyahu afronta, doncs, un dilema important. El ministre Bennett no s'equivoca quan afirma que «en les properes tres o quatre setmanes tenim una oportunitat única per explicar als Estats Units què és el que Israel vol». Abans d'explicar-ho als Estats Units, però, caldrà aclarir-ho a casa. La coalició de govern ha de decidir si aposta per mantenir el paradigma d'Oslo, basat en una solució de dos estats per garantir una majoria demogràfica jueva malgrat la renúncia territorial que implica, o si s'inclina per una recuperació del plantejament d'un sol estat, quelcom que resoldria la

preocupació territorial, però que obriria nous desafiaments relacionats amb la gestió de la població palestina i amb la tornada a un escenari de confrontació oberta amb la PLO.

Previsiblement, els moviments que veurem en les properes setmanes aclariran el full de ruta d'Israel i condicionaran l'aproximació dels Estats Units a les convulsions d'un Orient Mitjà particularment desarranjat. El destí de Cisjordània, i no el trasllat de l'ambaixada que tant de rebombori ha generat aquests dies, representa la pedra angular per analitzar el futur d'un dels conflictes més enquistats del planeta i, addicionalment, una primera mostra de l'abast de les modificacions que poden esdevenir-se en l'ordre mundial durant els propers anys.

Imatge: HispanTV.com.

ADRIÀ FORTET

Terrassa, 1994. Graduat en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona (2016), actualment està cursant un màster en història contemporània. S'ha especialitzat en geopolítica, relacions internacionals i història de la diplomàcia. També ha treballat com a becari del Grup de Recerca d'Estudis del Franquisme (GREF-CEFID) i ha exercit de tresorer de la secció terrassenca de Jove Cambra Internacional.